

כשהוא יושב (ש"ע או"ח עו, ה, ומשנ"ב שם). ואם אינה נראית אפילו כשהוא יושב, מותר (משנ"ב שם, ט).

שלא במקומה לא נפיש זוהמא. ■ להלכה, היתה צואה על בשרו [או שהכניס ידיו בבית הכסא דרך חור ואינו מריח ריח רע], יש מתירים לקרות אפילו כשהיתה מכוסה בבגדיו [כדעת רב הונא, ע"פ תוס' ישנים]. ויש מתירים רק כשהיא מכוסה מאליה בלא מלבוש כגון אצילי ידיו [כדעת רב הונא, ע"פ תלמידי רבינו יונה]. ויש אוסרים בכל אופן [כדעת רב חסדא]. ונכון להחמיר (ש"ע או"ח עו, ד). ובשעת הדחק יכול להקל (משנ"ב שם, די).

נוטל ידו אחת - את היד ששפשף בה ניצוצות (רש"י). ואין זה אלא משום נקיות, ולא משום היסח הדעת (תוס' רא"ש). ויש אומרים שחיובו משום היסח הדעת, שבהלכות נטילת ידים לסעודה מצינו טבילה רק ליד אחת, וכגון באופן שנטפנה ידו האחת, ולכן גם היסח הדעת הוא רק לאותו היד (בית הלוי א ה, יד, בדעת הרמב"ם המובא לעיל ד"ה מצוה) [וחלוק בזה דין היסח הדעת לענין עבודה, שאף בלא שפשף, חייב בקידוש, לבין היסח הדעת לענין סעודה, שנחשב היסח הדעת רק לאותה היד ששפשף (ראה טעם הדברים בבית הלוי שם)].

ונכנס וכו' נוטל שתי ידיו ונקנס. ■ וכן נפסק להלכה (ש"ע או"ח קע, א. וראה במשנ"ב שם, לענין ברכת 'על נטילת ידים').

לא אמרין אלא לשתות - שהמפליג בדיבור עם חבירו, צריך ליטול ידים כשנכנס בחזרה לסעודה, גם אם אינו אוכל עוד אלא רק שותה יין, שמא יתן פרוסה לתוך פיו (רש"י, וראה תוס' ישנים). אך שתיית יין שלא בשעת הסעודה, אינה מחייבת נטילה, וכפי שאמרו בגמ' בחגיגה (יה, ב) שהנוטל ידיו לפירות, הרי זה מגסי הרוח (תוס' ישנים). ושתיה אינה דומה לאכילת דבר שטיבולו במשקה שחייב בנטילה, משום שהדרך לשתות על ידי כוס, ולכן גם אם שותה בידיו מנחה, לא גזרו נטילת ידים על השותה (מג"א קנה, יא). ויש סוברים, ששתיית יין מחייבת נטילה, שמא יגע בין (ראה רשב"א ברכות מג, א וביאור הגר"א או"ח קנה, ו). ■ להלכה, המטיל מים ונכנס לשתות, נוטל ידו בפני כולם, ואם נכנס לאכול, יכול ליטול בחוץ (ש"ע או"ח קע, א), והשותה יין, אינו חייב ליטול ידיו אלא בתוך הסעודה [כדעת רש"י] [רמ"א שם, וש"ע שם קנה, ו].

משנה. אין אדם נכנס לעזרה לעבודה - לאו דוקא לעבודה, אלא כל כניסה לעזרה מחייבת טבילה [ועבודה הנעשית מחוץ לעזרה, ראה גמ' להלן (לא, א)] (רש"י, ותוס' ד"ה אין). ולדעת בן זומא בבבלייתא להלן, חייב זה מדאורייתא (ראה רש"י להלן ע"ב ד"ה נימא, וריטב"א כאן ד"ה אין וכו' אי נמי משום דלרבי יהודה וכו'). ויש שכתבו, שהחייב מדאורייתא לבן זומא הוא רק כשנכנס לעבודה [כפי שהוא לומד בק"ו], ומדרבנן גזרו אפילו כשנכנס שלא לצורך עבודה, שמא יעבוד (תוס' ד"ה ומה), ואפילו אם הוא זר שאינו ראוי לעבודה, משום 'לא פלוג' (שפת אמת).

מאידך, יש סוברים שדוקא הנכנס לעזרה לצורך עבודה חייב טבילה, אבל הנכנס שלא לצורך עבודה אינו חייב טבילה, משום שלפי בן זומא המקור לטבילה אינו אלא בכניסה לעבודה, ואף בדעת רבי יהודה, לא מצינו שנחלק בפרט זה. אכן לאו דוקא עבודה גמורה, אלא כל שאינה 'ביאה ריקנית' חייב טבילה, ואפילו להנכנסת ידי המצוורה לבהונות [ראה גמ' להלן ע"ב], או לקריאת והנחת ביכורים (תוס' ישנים ותוס' רא"ש, וראה להלן ד"ה ומה).

מצוה לשפשף בידי את הניצוצות של מי רגליו, ולכן המטיל מים צריך לקדש גם את ידיו לפני כניסתו לעבודה במקדש (רש"י וריטב"א). ואף שמשפשף, צריך לקדש גם את רגליו, משום שגם לאחר השפשוף, עדיין מי רגלים טופחים עליהן (שיח יצחק). ואם לא שפשף, אינו צריך לקדש את ידיו (ספר המנהיג תפילה, וב"י או"ח ז, בדעתו). ויש סוברים, שצריך משום 'לא פלוג רבנן' (תוס' ישנים). ולדעה זו כשלא שפשף, כיון שאין חיובו אלא מדרבנן, אם לא קידש ידיו, אינו פוסל את העבודה (בית הלוי א ה, יד). ויש סוברים, שכיון שמצוה לשפשף, הרי הוא מסיח דעתו מקידוש ידיו ורגליו, וחייב לקדשם מדאורייתא, ואם לא קידשם, פוסל את העבודה (בית הלוי שם, בדעת הרמב"ם).

וכיון שמבואר כאן, שולוא הניצוצות היה רשאי להיכנס לבית המקדש ללא קידוש ידיו, הוא הדין שלדברי תורה ולתפילה, המטיל מים אינו צריך ליטול ידיו כל זמן שלא שפשף (ראה תוס' ישנים וריטב"א), שאף שלגבי מקדש אומרים 'לא פלוג', אבל לא מצינו שתיקנו כן לענין תפילה ולימוד. ואם שפשף, נוטל את היד ששפשף בה (תוס' ישנים). מאידך, יש סוברים, שלענין תפילה וקריאת שמע, יש להחמיר ולהצריך נטילת ידים במים או ב'מידי דמנקה' אף שלא שפשף, משום שנאמר (תהלים כו, ו) 'ארחץ בנקיון כפי' (ריטב"א). ■ להלכה, המטיל מים ולא שפשף, אין צריך ליטול ידיו לברכת 'אשר יצר' אלא משום נקיות, או משום 'הכון' (ש"ע או"ח ז, ב), ואם שפשף, צריך ליטול את ידו האחת מעיקר הדין, ואת ידו השנייה, רק משום 'הכון', ולתפילה צריך ליטול ידיו אף אם לא הטיל מים (ביאה"ל שם, וראה משנ"ב מהדו' דרשו שם).

אסור לאדם שיצא בניצוצות שעל גבי רגליו. ■ להלכה, לא ישתין באופן שינתזו ניצוצות על רגליו (ש"ע או"ח ג, יג). ואם אירע שניתזו ניצוצות על רגליו, מצוה לשפשףם (משנ"ב שם).

צואה על בשרו, ומכוסה בבגדיו [שאלו צואה מגולה, צריך להרחיק ממנה ארבע אמות (תוס' ישנים, ותוס' רא"ש, ע"פ משנה ברכות כב, ב)]. ויש סוברים, שלא התייר רב הונא אלא כשהצואה עומדת במקום שהגוף מכסה אותה בלא בגדיו, כגון בין אצילי ידיו, שכיסוי בגדים אינו מועיל (רבינו יונה ברכות טז, א מדפי הרי"ף).

רב הונא אמר מותר לקרות קריאת שמע. שנאמר (תהלים קג, ו) 'כל הנשמה תהלל יה', שרק הפה והחוטם שהם אברי הנשימה, בכלל ההלול, ולא שאר אבריים (גמ' ברכות כה, א ורש"י שם).

ורב חסדא אמר אסור לקרות קריאת שמע. שנאמר (תהלים לה, ז) 'כל עצמותי תאמרנה' (רש"י, ע"פ גמ' ברכות שם), וצריכים שכל העצמות יהיו ראויים להליל (רא"ה שם), שיהיו נקיים ובמקום נקי (תלמידי רבינו יונה שם). וקושיית הגמ' על רב פפא, היא גם משיטת רב חסדא, כיון שהפסוק 'כל עצמותי תאמרנה' לא שייך במקומה של הצואה (רש"י), שהרי הערוה בודאי אינם בכלל 'כל עצמותי תאמרנה', שהרי אפילו נכנסו אסור לומר דברים שבקדושה (פני יהושע ברכות שם). ויש מפרשים, שהשאלה על רב פפא היא רק מדברי רב הונא [שהלכה כדבריו], שאילו לרב חסדא, בודאי אסור לקרוא קריאת שמע כשהצואה במקומה, משום 'כל עצמותי תאמרנה' (תוס' רא"ש; ריטב"א; ו"ף ברכות טז, א מדפי הרי"ף).

במקומה נפיש זוהמא. ■ להלכה, צואה במקומה, אפילו מכוסה, אסור לקרות ולהתפלל, אפילו אינה נראית כשהוא עומד ונראית